

ARBEIDSRETTE

DOM

Avsagt: 8. februar 2017

Saksnr.: 26/2015

Lnr.: AR-2017-3

Dommere: Jakob Wahl
Tron Løkken Sundet
Kirsti Coward
Tove Stangnes
Terje Solberg
Kjell Bjørndalen
Axel Thuve

Saken gjelder: Spørsmål om seks arbeidsplaner i Nobina Norge AS oppfyller vilkårene for 35,5 timers uke etter Bussbransjeavtalen bilag 1 (arbeidstidsbilaget) del A nr. 3 bokstav c.

Landsorganisasjonen i Norge, med Norsk
Transportarbeiderforbund Advokat Håkon Angell

mot

1. Næringslivets Hovedorganisasjon, med
NHO Transport Advokat Kristine Ringstad Vartdal

2. Nobina Norge AS

DOM

(1) Spørsmålet i saken er om seks turnusplaner i Nobina Norge AS (Nobina) oppfyller vilkårene etter Bussbransjeavtalen bilag 1 del A nr. 3 bokstav c om nedsettelse av arbeidstiden til 35,5 timer per uke for to-skiftarbeid eller sammenlignbart turnusarbeid som regelmessig drives på søn- eller helligdager.

(2) **Sakens tariffrettslige ramme**

(3) Bussbransjeavtalen mellom Landsorganisasjonen i Norge (LO)/Norsk transportarbeiderforbund (NTF) på den ene siden og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)/NHO Transport på den andre siden for tariffperioden 2014–2016 § 4.1 bestemmer at den ordinære ukentlige arbeidstiden skal være som fastsatt i bilag 1 «Nedsettelse av arbeidstiden per 1. januar 1987» (arbeidstidsbilaget). Bilagets del A har slike bestemmelser:

«A. Fra 1. januar 1987 gjennomføres følgende arbeidstidsnedsettelse:

1. Til 37,5 timer per uke:

Dagarbeidstid

2. Til 36,5 timer per uke:

Vanlig 2-skiftarbeid som verken går lørdag aften eller i helligdagsdøgnet.

3. Til 35,5 timer per uke:

a. Arbeid som drives «hovedsakelig» om natten.

b. Døgnkontinuerlig skiftarbeid og «sammenlignbart» turnusarbeid.

c. 2-skiftarbeid og «sammenlignbart» turnusarbeid som «regelmessig» drives på søn- og/eller helligdager.

d. Arbeidstidsordninger som medfører at den enkelte må arbeide minst hver tredje søn- og/eller bevegelige helligdag.

4. Til 33,6 timer per uke:

a. Helkontinuerlig skiftarbeid og «sammenlignbart» turnusarbeid.

b. Arbeid under dagen i gruver.

c. Arbeid med tunneldrift og utsprengning av bergrom under dagen.»

(4) I § 4.3 «Særlige arbeidstidsbestemmelser», er det særregler for delte skift:

«Særordninger vedrørende delte skift gjennomføres etter avtale mellom vedkommende selskap og arbeiderne ved deres tillitsvalgte. Se bilag 10 i denne overenskomsten.

Antall oppmøter pr. dag begrenses til 2, dersom partene lokalt ikke avtaler annet til fordel for arbeidstaker.

Delte skift avsluttes senest kl. 19.00. Det gis ikke anledning til å lage delte skift som faller på søn- og helligdager samt de offentlige høytidsdagene 1. og 17. mai.»

(5) For ansatte som arbeider til forskjellige tider av døgnet, skal det settes opp arbeidsplaner i samarbeid med de tillitsvalgte, jf. § 4.4. Arbeidsplanene skal vise den ansattes daglige og ukentlige arbeidstid, hvile- og spisepauser og ukentlig fritid. Bussbransjeavtalen § 6.2 har bestemmelser om deltskifttillegg. Ved sammenhengende opphold ut over en time på

stasjoningsstedet eller annet avtalt pausested, betales en godtgjørelse lik en timelønn per dag.

- (6) Bussbransjeavtalen bilag 10 og 11 har bestemmelser om delte skift for sjåførere utenfor Oslo og i Oslo. Bilag 10 om sjåførere utenfor Oslo bestemmer at særordninger om delte skift gjennomføres etter avtale mellom de lokale partene. Dersom annet ikke er bestemt, skal antallet oppmøter begrenses til to, ikke noe skift skal vare mindre enn to timer, og delte skift skal avsluttes senest kl. 19.00. Det er i tillegg bestemmelser om kompensasjon for delte skift.
- (7) Spørsmålet om arbeidstid for sjåførere har vært omtvistet tidligere. På bakgrunn av en dom fra Eidsivating lagmannsrett 23. august 1991 (RG-1992-403) i den såkalte Mosse-saken, ble det 2. september 1992 inngått en protokoll mellom NTF og Norske Transportbedrifters Landsforening (NTL, nå NHO Transport). Protokollen kommenterer dommens betydning for vilkårene for nedsettelse av arbeidstiden til 35,5 timer per uke. Arbeidsretten vil redegjøre for denne protokollen i avsnitt 70 flg.
- (8) **Oversikt over virksomheten i Nobina og turnusplanene i Leirvik og Svortland**
- (9) Bedriften Nobina Norge AS er en del av det nordiske Nobina-konsernet. Den norske virksomheten har om lag 1000 ansatte og om lag 500 busser. Nobina utfører kollektivtransport på by- og regionruter, herunder i Hordaland. Tvisten gjelder spørsmålet om seks arbeidsplaner i Nobinas virksomhet i Leirvik og Svortland.
- (10) Virksomheten i Leirvik og Svortland har trafikktopper om morgenen og tidlig ettermiddag, det vil si transportbehov som knytter seg til trafikk til og fra skole og arbeid. Driftssjef for virksomheten i Sunnhordaland, Stig Myklevold, har forklart at det er mye trafikk fra kl. 06.00 frem til rundt kl. 09.30, og at trafikken tar seg opp fra rundt kl. 13.30 til kl. 16.30. Denne ujevne fordelingen av trafikken gjør at turnusplanene har delte skift.
- (11) Turnusplanene saken gjelder har vært anvendt i lang tid, og de har vært gjennomsnittsberegnet for en arbeidsuke på 37,5 timer. Turnusplanene på Svortland har fra 2008 vært lagt opp slik at det var muligheter med langfri fordi det der var sjåførere fra Sverige og Øst-Europa.
- (12) I parametermøte om trafikkplanlegging mellom bedriften og de tillitsvalgte 15. april 2013 er det i punktet om hva som kan forbedres med de dagjeldende turnusplanene, vist til at det bør være «færrest mulig delte skift» og «kortere ubetalte pauser». I punktet om hva som var bra med de dagjeldende turnusplanene, er det vist til at det var «lite helgekjøring» og

«lite kveldskjøring». For start- og sluttid var det fra både bedriften og de ansatte ønske om at morgenskiftet gikk fra kl. 05.00 til 14.30, midtskiftet fra kl. 13.00 til 20.00 og kveldsskiftet fra kl. 17.00 til 24.00.

- (13) I AMU-møte 1. april 2014 ble det fra de ansatte ytret ønske om en turnusplan i Leirvik som la opp til langfri på samme måte som turnusplanen for Svortland. Da de tillitsvalgte etter AMU-møtet tok opp spørsmålet om rett til nedsettelse av arbeidstiden til 35,5 timer, ble en slik turnusplan ikke gjennomført i Leirvik. Innsigelsen fra de tillitsvalgte førte også til at turnusordningen i Svortland ble endret.
- (14) **Nærmere om de seks turnusordningene**
- (15) Arbeidsretten vil her gi en oversikt over de omtvistede turnusordningene. Det er i saken fremlagt oversikt over arbeidstidens start og slutt, antall arbeidstimer, omfanget av pauser og arbeidshagens totale utstrekning («utstrek»). Denne oversikten gjengis nedenfor sammen med enkelte merknader til turnusordningene.
- (16) *Turnusplan 1 – nr. 12001 Leirvik – vinter/vår 2014*
- (17) Turnusplan 1 gjaldt fra 1. januar 2014 og hadde slik fordeling av arbeidstiden:

Uke 1	Start	Slutt	Arbeidstimer	Pause	Utstrek
Mandag	05:37	16:20	07:09	03:34	10:43
Tirsdag	05:42	13:00	06:38	00:40	07:18
Onsdag	05:57	16:43	08:05	02:41	10:46
Torsdag					
Fredag	05:37	16:20	07:09	03:34	10:43
Lørdag	08:32	15:50	06:48	00:39	07:18
Søndag	16:52	20:33	03:41	00:00	03:41
Uke 2					
Mandag	07:07	16:20	08:40	00:33	09:13
Tirsdag	05:53	12:48	05:57	00:58	06:55
Onsdag					
Torsdag	06:48	18:18	08:24	03:06	11:30
Fredag	05:57	16:43	08:05	02:41	10:46
Lørdag					
Søndag					
Uke 3					
Mandag	05:57	14:45	07:57	00:51	08:48
Tirsdag	05:47	15:20	08:58	00:35	09:33
Onsdag	05:57	14:45	07:57	00:51	08:48
Torsdag	05:57	14:45	07:57	00:51	08:48
Fredag	05:42	13:00	06:38	00:40	07:18
Lørdag					
Søndag					

Uke 4					
Mandag	05:42	13:00	06:38	00:40	07:18
Tirsdag	06:55	18:13	06:59	04:19	11:18
Onsdag	06:55	18:13	06:59	04:19	11:18
Torsdag	05:53	14:44	07:53	00:58	08:51
Fredag	06:48	18:18	08:24	03:06	11:30
Lørdag	08:42	14:00	04:58	00:31	05:18
Søndag					
Uke 5					
Mandag	05:53	14:44	07:53	00:58	08:51
Tirsdag	06:48	18:18	08:24	03:06	11:30
Onsdag	05:42	13:00	06:38	00:40	07:18
Torsdag	05:47	15:20	08:58	00:35	09:33
Fredag					
Lørdag					
Søndag					
Uke 6					
Mandag	14:08	22:50	08:12	00:41	08:42
Tirsdag	14:08	22:50	08:12	00:41	08:42
Onsdag	14:08	22:50	08:12	00:41	08:42
Torsdag	14:08	22:50	08:12	00:41	08:42
Fredag	14:08	22:50	08:12	00:41	08:42
Lørdag					
Søndag					

(18) *Turnusplan 2 – nr. 12101 Svortland – vinter/vår 2014*

(19) Turnusplan 2 gjaldt fra 1. januar 2014. Den er i Nobina også kjent som «svensketurnusen» fordi den la til rette for langfri fra fredag i uke 4 til og med torsdag i uke 5. For å få til langfri kortet man ned på døgnhvilen, og den hadde lange delskiftpauser.

Uke 1	Start	Slutt	Arbeidstimer	Pause	Utstrekking
Mandag	05:35	15:37	07:23	02:39	10:02
Tirsdag	07:16	18:52	08:16	03:20	11:36
Onsdag	05:16	13:37	07:24	00:57	08:21
Torsdag	05:14	14:24	08:12	00:58	09:10
Fredag	05:28	16:48	09:00	02:20	11:20
Lørdag					
Søndag					
Uke 2					
Mandag	05:16	13:37	07:24	00:57	08:21
Tirsdag	05:28	16:48	09:00	02:20	11:20
Onsdag	06:55	18:29	06:35	04:59	11:34
Torsdag	05:33	16:17	07:47	02:57	10:44
Fredag	06:55	18:29	06:24	05:10	11:34
Lørdag	08:18	16:17	07:29	01:08	07:59

Søndag					
Uke 3					
Mandag	05:14	14:24	08:12	00:58	09:10
Tirsdag	05:48	16:37	08:12	02:37	10:49
Onsdag	05:48	16:37	07:31	03:18	10:49
Torsdag	07:16	18:52	08:16	03:20	11:36
Fredag	05:35	15:42	06:45	03:22	10:07
Lørdag					
Søndag					
Uke 4					
Mandag	05:28	16:48	09:00	02:20	11:20
Tirsdag	05:14	14:24	08:12	00:58	09:10
Onsdag	05:33	16:17	07:47	02:57	10:44
Torsdag	05:28	16:48	09:00	02:20	11:20
Fredag	05:16	13:02	06:49	00:57	07:46
Lørdag					
Søndag					
Uke 5					
Mandag					
Tirsdag					
Onsdag					
Torsdag					
Fredag	07:16	18:52	06:59	04:37	11:36
Lørdag	07:33	15:07	07:04	00:31	07:34
Søndag	14:18	21:52	07:04	00:33	07:34
Uke 6					
Mandag	07:16	18:52	06:59	04:37	11:36
Tirsdag	05:48	16:12	07:46	02:38	10:24
Onsdag	05:35	15:37	08:11	01:51	10:02
Torsdag	05:35	16:37	08:29	02:33	11:02
Fredag	05:33	16:17	07:47	02:57	10:44
Lørdag					
Søndag					

(20) *Turnusplan 3 – nr. 12001 Leirvik – sommer 2014*

(21) Turnusplan 3 er en ferieturnus som gjaldt fra 23. juni 2014. Den fulgte så langt det var mulig mønsteret fra planene for vinteren/våren. Det ble lagt inn et ettermiddagsskift i uke 1 for å få inn tre fridager i uke 2 før overgang til tidlig skift i uke 3.

Uke 1	Start	Slutt	Arbeidstimer	Pause	Utstrek
Mandag	05:17	15:40	04:51	05:32	10:23
Tirsdag	05:17	15:40	04:51	05:32	10:23
Onsdag					
Torsdag					
Fredag	11:55	21:18	08:53	00:43	09:23

Lørdag	08:32	15:50	06:48	00:39	07:18
Søndag	16:52	20:33	03:41	00:00	03:41
Uke 2					
Mandag	11:55	21:18	08:53	00:43	09:23
Tirsdag	11:55	21:18	08:53	00:43	09:23
Onsdag	11:55	21:18	08:53	00:43	09:23
Torsdag	11:55	21:18	08:53	00:43	09:23
Fredag					
Lørdag					
Søndag					
Uke 3					
Mandag	05:57	15:30	08:43	00:50	09:33
Tirsdag	05:57	15:30	08:43	00:50	09:33
Onsdag	05:57	15:30	08:43	00:50	09:33
Torsdag	05:57	15:30	08:43	00:50	09:33
Fredag	05:17	15:40	04:51	05:32	10:23
Lørdag					
Søndag					
Uke 4					
Mandag	05:47	12:30	05:51	00:58	06:43
Tirsdag	05:47	12:30	05:51	00:58	06:43
Onsdag	05:47	12:30	05:51	00:58	06:43
Torsdag	07:12	19:00	08:53	02:55	11:48
Fredag	07:12	19:00	08:53	02:55	11:48
Lørdag	08:42	14:00	04:58	00:31	05:18
Søndag					
Uke 5					
Mandag	07:12	19:00	08:53	02:55	11:48
Tirsdag	07:12	19:00	08:53	02:55	11:48
Onsdag	07:12	19:00	08:53	02:55	11:48
Torsdag	05:47	12:30	05:51	00:58	06:43
Fredag	05:47	12:30	05:51	00:58	06:43
Lørdag					
Søndag					
Uke 6					
Mandag	11:40	20:33	08:23	00:41	08:53
Tirsdag	11:40	20:33	08:23	00:41	08:53
Onsdag	11:40	20:33	08:23	00:41	08:53
Torsdag	11:40	20:33	08:23	00:41	08:53
Fredag	11:40	20:33	08:23	00:41	08:53
Lørdag					
Søndag					

(22) *Turnusplan 4 – nr. 12003 Leirvik – sommer 2014*

(23) Turnusplan 4 er en sommerturnus som gjaldt fra 23. juni 2014. Den rullerte hver fjerde uke i sommerperioden på syv uker. Turnusplanen har til dels lange delskiftpauser.

Uke 1	Start	Slutt	Arbeidstimer	Pause	Utstrekk
Mandag	05:42	15:25	07:54	02:33	09:43
Tirsdag	05:42	15:25	07:54	02:33	09:43
Onsdag	05:42	15:25	07:54	02:33	09:43
Torsdag	05:42	15:25	07:54	02:33	09:43
Fredag	05:57	15:30	08:43	00:50	09:33
Lørdag					
Søndag					
Uke 2					
Mandag					
Tirsdag	06:42	18:18	07:25	04:11	11:36
Onsdag	05:17	15:40	04:51	05:32	10:23
Torsdag	05:17	15:40	04:51	05:32	10:23
Fredag	05:52	16:53	08:40	02:21	11:01
Lørdag	08:00	16:02	07:32	00:36	08:02
Søndag	16:42	21:00	04:18	00:00	04:18
Uke 3					
Mandag	06:42	18:18	07:25	04:11	11:36
Tirsdag					
Onsdag	06:42	18:18	07:25	04:11	11:36
Torsdag	06:42	18:18	07:25	04:11	11:36
Fredag	06:42	18:18	07:25	04:11	11:36
Lørdag					
Søndag					
Uke 4					
Mandag	14:00	22:50	08:20	00:31	08:50
Tirsdag	14:00	22:50	08:20	00:31	08:50
Onsdag	14:00	22:50	08:20	00:31	08:50
Torsdag	14:00	22:50	08:20	00:31	08:50
Fredag	14:00	22:50	08:20	00:31	08:50
Lørdag					
Søndag					

(24) *Turnusplan 5 – nr. 12101 Svortland – sommer 2014*

(25) Turnusplan 5 er en sommerturnus som bygget videre på turnusmønsteret i «svensketurnusen» med langfri mellom uke 4 og 5. På samme måte som turnusplan 4 rullerte planen over syv uker.

Uke 1	Start	Slutt	Arbeidstimer	Pause	Utstrekk
Mandag	06:47	17:40	07:01	03:52	10:53
Tirsdag	06:47	17:40	07:01	03:52	10:53
Onsdag	06:47	17:40	07:01	03:52	10:53
Torsdag	06:47	17:40	07:01	03:52	10:53
Fredag	06:47	17:40	07:01	03:52	10:53
Lørdag					

Søndag					
Uke 2					
Mandag	13:21	21:52	08:01	00:50	08:31
Tirsdag	13:21	21:52	08:01	00:50	08:31
Onsdag	13:21	21:52	08:01	00:50	08:31
Torsdag	13:21	21:52	08:01	00:50	08:31
Fredag	13:21	21:52	08:01	00:50	08:31
Lørdag	08:18	16:17	07:29	01:08	07:59
Søndag					
Uke 3					
Mandag	05:33	16:37	07:16	03:48	11:04
Tirsdag	05:33	16:37	07:16	03:48	11:04
Onsdag	05:33	16:37	07:16	03:48	11:04
Torsdag	05:33	16:37	07:16	03:48	11:04
Fredag	05:23	13:37	07:44	01:25	08:14
Lørdag					
Søndag					
Uke 4					
Mandag	05:23	13:37	07:44	01:25	08:14
Tirsdag	05:35	15:57	08:27	01:55	10:22
Onsdag	06:03	17:52	07:26	04:23	11:49
Torsdag	06:03	17:52	07:26	04:23	11:49
Fredag	06:03	17:52	07:26	04:23	11:49
Lørdag					
Søndag					
Uke 5					
Mandag					
Tirsdag					
Onsdag					
Torsdag					
Fredag	09:36	18:52	08:38	00:38	09:16
Lørdag	07:33	15:07	07:04	00:31	07:34
Søndag	14:18	21:52	07:04	00:33	07:34
Uke 6					
Mandag	09:36	18:52	08:38	00:38	09:16
Tirsdag	09:36	18:52	08:38	00:38	09:16
Onsdag	09:36	18:52	08:38	00:38	09:16
Torsdag	09:36	18:52	08:38	00:38	09:16
Fredag	05:33	16:37	07:16	03:48	11:04
Lørdag					
Søndag					

(26) *Turnusplan 6 – nr. 12101 Svortland – høst 2014*

- (27) Turnusplan 6 ble gjennomført fra 11. august 2014 etter at det var reist spørsmål om planene som gjaldt vinteren/våren 2014 skulle beregnes ut fra en ukentlig arbeidstid på 35,5 timer. Planen bygger på en syv ukers turnus, med arbeid hver syvende søndag.

Uke 1	Start	Slutt	Arbeidstimer	Pause	Utstrekk
Mandag	05:48	16:37	07:58	02:51	10:49
Tirsdag	05:48	16:37	08:12	02:37	10:49
Onsdag	05:48	16:37	07:31	03:18	10:49
Torsdag	05:48	16:37	06:26	04:23	10:49
Fredag	05:28	16:48	09:00	02:20	11:20
Lørdag					
Søndag					
Uke 2					
Mandag	07:16	18:52	06:59	04:37	11:36
Tirsdag	07:16	18:52	08:16	03:20	11:36
Onsdag	07:16	18:52	06:59	04:37	11:36
Torsdag	07:16	18:52	08:16	03:20	11:36
Fredag	07:16	18:52	06:59	04:37	11:36
Lørdag					
Søndag					
Uke 3					
Mandag	13:52	22:52	08:30	01:17	09:00
Tirsdag					
Onsdag	06:55	18:29	06:35	04:59	11:34
Torsdag	13:52	22:37	08:15	00:48	08:45
Fredag	12:17	15:37	03:20	00:00	03:20
Lørdag	07:33	15:07	07:04	00:31	07:34
Søndag	14:18	21:52	07:04	00:33	07:34
Uke 4					
Mandag					
Tirsdag	06:55	18:29	06:35	04:59	11:34
Onsdag	05:33	16:17	07:47	02:57	10:44
Torsdag	06:55	18:29	06:35	04:59	11:34
Fredag	06:55	18:29	06:57	04:37	11:34
Lørdag					
Søndag					
Uke 5					
Mandag	05:33	16:17	07:47	02:57	10:44
Tirsdag	05:14	14:24	08:12	00:58	09:10
Onsdag	05:14	14:24	08:12	00:58	09:10
Torsdag	05:35	16:37	08:29	02:33	11:02
Fredag	05:35	15:42	06:45	03:22	10:07
Lørdag					
Søndag					
Uke 6					
Mandag	06:55	18:29	06:35	04:59	11:34

Tirsdag	05:48	16:12	07:46	02:38	10:24
Onsdag	05:48	16:12	06:26	03:58	10:24
Torsdag	05:48	16:12	06:26	03:58	10:24
Fredag	05:33	16:17	07:47	02:57	10:44
Lørdag					
Søndag					
Uke 7					
Mandag	05:28	16:48	09:00	02:20	11:20
Tirsdag	05:33	16:17	07:47	02:57	10:44
Onsdag	05:28	16:48	09:00	02:20	11:20
Torsdag	05:28	16:48	09:00	02:20	11:20
Fredag	05:48	16:37	07:58	02:51	10:49
Lørdag					
Søndag					

(28) **Tvisteforløpet**

- (29) NTF Sjøførgruppa i Nobina Norge anførte at turnusene i Leirvik og Svortland måtte bygge på en gjennomsnittlig arbeidstid på 35,5 timer per uke. Nobina bestred dette.

Tvisteforhandlinger mellom NTF Sjøførgruppa og Nobina ble gjennomført 26. juni 2014. I protokollen uttales det:

«Nobina utarbeidet en ny arbeidsplan gjeldende fra 1.1.2014 for bussførerne i Sunnhordland. Arbeidsplan ble godkjent av lokale tillitsvalgte. NTF hovedtillitsvalgt krevde i mail fra 8. april at turnus nr. 12001 og 12101 skulle ha redusert arbeidstid. Nobina avviste kravet.

Sommerplanenes turnus gjeldende fra 23.6.2014, nr. 12001, 12003, 12101, krever NTF utregnet på 35,5 t arbeidstid pr. uke.

I Nobinas forslag til høstplan gjeldende fra 11.8.2014 krever NTF at turnus 12101 omarbeides til 35,5 t arbeidstid pr. uke.

Nobina avviser kravet da planen kun inneholder arbeid hver 7. søndag.

I Nobina har de tillitsvalgte gjennom mange år godkjent arbeidsplaner med 37,5 ukentlig arbeidstid når søndagsarbeidet forekommer sjeldnere enn hver 3. søndag.

Nobina avviser kravene da lignende arbeidsordninger har vært godkjent av de tillitsvalgte siden 2008. Bedriften viste til at turnusene nr. 12001 og 12101 med 37,5 t i Sunnhordland har vært gjeldende tilbake til 2008, med kun små justeringer. De tillitsvalgte har godkjent disse turnusene. Turnusene er tilpasset best mulig etter bussførernes ønske.»

- (30) Forhandlinger mellom NHO Transport og NTF ble gjennomført 23. september 2014. NTF viste til at arbeidstiden skulle være 35,5 timer per uke dersom arbeidstakerens arbeidsordning bygget på fremmøte før kl. 06.00 og arbeidsslutt etter kl. 21.00, og arbeidsordningen medførte regelmessig søn- og/eller helligdagsarbeid. NHO Transport viste til at det ikke forelå noen turnus som ut fra ulempebetraktninger var sammenlignbare med ulempene ved 2-skiftsarbeid.
- (31) Tvisteforhandlinger mellom LO og NHO fant sted 23. januar 2015. I protokollen fra møtet er partenes anførsler gjengitt slik:

«NHO er av den oppfatning at arbeidstidsbilaget ikke kan forstås slik at enhver turnusplan som inneholder arbeidstid før klokken 06.00 og etter klokken 21.00 i tillegg til arbeid på søndag er å anse som «sammenlignbart» turnusarbeid etter bilagets del A nr. 3 litra c) jf arbeidsmiljøloven § 10-4 pkt 4 litra b). For å falle inn under bestemmelsen må timeantallet på natt, antall vekslinger dag/natt og søndagsarbeid gi en tilsvarende belastning/ulempe som en ordinær 2-skiftsordning med regelmessig søndagsarbeid. De fremlagte turnusplanene er etter NHOs oppfatning ikke «sammenlignbart» turnusarbeid.

LOs anførsler

LO viste til at tariffpartene i protokoll fra forhandlingsmøte hhv den 2. juli og 2. september 1992 har fastsatt at den alminnelige arbeidstiden med hjemmel i arbeidstidsbilaget skal være 35,5 timers uke dersom:

1. Den enkelte arbeidstakers arbeidstidsordning medfører fremmøte før kl. 06.00 og avtrotting etter kl. 21.00 («nattarbeid») samtidig som
2. Arbeidstidsordningen medfører regelmessig søn- og/eller helligdagsarbeid.

Det er et krav at disse to elementene inngår samtidig og regelmessig i arbeidstakerens alminnelige arbeidstid. Utover dette stilles det ingen krav til hyppighet eller omfang. I den forbindelse vises det også til Eidsivating lagmannsretts dom av 23. august 1991, i ankesak nr. 348/90 Moss og Omland Bilruter AS.

Det fremgår av de aktuelle arbeidsplaner at disse inneholder alminnelig arbeidstid hver sjette eller syvende søndag og påtrotting før kl. 06.00/avtrotting etter kl. 21.00 en rekke ganger i løpet av turnusperioden. Tilstedeværelsen av disse elementer er tilstrekkelig til at det i arbeidstidsbilagets forstand foreligger sammenlignbart turnusarbeid som regelmessig drives på søn- og/eller helligdager, hvilket gir krav på en ukentlig maksimalarbeidstid på 35,5 timer pr. uke.»

- (32) LO, med NTF, tok ut stevning for Arbeidsretten 22. oktober 2015. NHO innga tilsvaer 9. desember 2015. Hovedforhandling var opprinnelig berammet til 13.–15. april 2016, men har på grunn av sykdom måttet omberammes tre ganger. Hovedforhandling ble gjennomført 24.–25. januar 2017. Åtte vitner avga forklaring.
- (33) **Partenes påstandsgrunnlag og påstander**
- (34) *Landsorganisasjonen i Norge*, med Norsk Transportarbeiderforbund, har i korte trekk anført:
- (35) Turnusordningene i Nobina oppfyller vilkårene for arbeidstidsnedsettelse etter arbeidstidsbilaget del A nr. 3 bokstav c. Ordningene har svært mange skift før kl. 06.00. Det er flere dagvakter enn kveldsvakter, men alle kveldsvaktene har innslag av arbeid etter kl. 21.00. De delte skiftene gir lange dager. Ordningen har hyppige vekslinger mellom dagvakter og kveldsvakter, og med variasjoner i arbeidstiden. Det er i tillegg regelmessig innslag av søndagsarbeid.
- (36) I vurderingen av om det er en sammenlignbar turnusordning, kan det ikke legges til grunn en fordeling 50–50 mellom dagvakt og kveldsvakt. Forskjellen mellom turnus og skift er at turnus har flere dagvakter enn kveldsvakter. Det må være en sammenlignbar ordning, men den trenger ikke være identisk med en to-skiftordning ved fordeling av vakter eller i antall

timer nattarbeid. Spørsmålet er om ordningen i Nobina er «mest sammenlignbar» med en to-skiftordning med tanke på ulempene med arbeidstidsordningen, jf. AR-2016-10 (Idun).

- (37) Etter protokollen av 1992 mellom NTF og NTL vil en turnusordning gi nedsettelse av arbeidstiden til 35,5 timer per uke dersom den har regelmessig søn- og helligdagsarbeid og har arbeid som medfører påtropping før kl. 06.00 og/eller avtropping etter kl. 21.00. Dette er i tråd med praksis. Det kan ikke innfortolkes et tredje vilkår om krav til omfanget på nattarbeidet. Protokollen går ikke lengre i arbeidstidsnedsettelse enn det som følger av arbeidstidsbilaget del A nr. 3 bokstav c. Turnusordningene i Nobina oppfyller kravene i protokollen.
- (38) Under enhver omstendighet er vilkårene i arbeidstidsbilaget del A nr. 3 bokstav c oppfylt. Sammenligningen må se hen til de fysiske, psykiske og sosiale ulemper knyttet til arbeidstidsordningene. Turnusordningene i Nobina tar ikke utgangspunkt i er dagarbeidstid eller ordinære to-skift. Partene er enige om at ordningen ikke omfattes av nr. 2. Arbeidstiden gjør at de faller utenfor nr. 1 om dagarbeid. Systembetragtninger tilsier da at ordningen må omfattes av nr. 3 bokstav c, jf. AR-2016-10 (Idun).
- (39) Det kan ikke oppstilles krav til antall timer nattarbeid. Hvorvidt delt skift er kompensert økonomisk, er uten betydning for vurderingen. Sammenligningen må ta utgangspunkt i en to-skiftordning med skift fra kl. 06.00–14.00 og fra kl. 14.00–22.00. I tillegg kommer at tidligvakter og varierende skiftbytter er mer belastende enn en to-skiftordning. Turnusen er en belastende arbeidsordning på grunn av konsekvensene for søvn og hvile, og på grunn av de sosiale konsekvensene. Dette har støtte i rapporten fra det svenske vei- og transportforskningsinstituttet VTI (VTI-rapport 830, 2014) og forklaring fra forsker Ross Owen Phillips ved Transportøkonomisk Institutt. Sjåførene har i parametermøter også uttalt at de ser på delte skift som en ulempe.
- (40) Det er nedlagt slik påstand:
- «Turnusordningene oppfyller vilkårene for 35,5 timers uke i Bussbransjeavtalen 2014–2016 bilag 1 Del A nr. 3 litra C.
Nobina Norge AS er forpliktet til å etterbetale lønn i tråd med påstandens punkt 1.»**
- (41) *Næringslivets Hovedorganisasjon*, med NHO Transport, og *Nobina Norge AS* har i korte trekk anført:
- (42) Turnusordningene i Nobina gir ikke grunnlag for nedsettelse av arbeidstiden til 35,5 timer per uke. Når vilkårene i arbeidstidsbilaget del A nr. 3 bokstav c ikke er oppfylt, vil ordningen omfattes av arbeidstidsbilaget del A nr. 1.

- (43) Arbeidstidsbilaget er en nedsettelsesordning og ikke en fastsettelsesordning. Systembetraktninger kan ikke begrunne at turnusordningene må omfattes av nr. 3 bokstav c. AR-2016-10 (Idun) gjaldt en ny form for ordning av arbeidstiden. Det er ikke tilfellet her. Delte skift var kjent da Skiftarbeiderutvalget laget definisjoner av skift- og turnusordninger. Når delte skift ikke omtales særskilt, må det vurderes om en turnusordning med delte skift er sammenlignbar med en to-skiftordning, det vil si om turnusordningen har ulemper som er sammenlignbare med en to-skiftordning.
- (44) «Tilsvarende ulemper» gjelder både hva slags ulemper det er tale om, og omfanget av dem. Det er ulempene ved arbeidstidsordningen som inngår i vurderingen av om det er en sammenlignbar ordning. Sjøførerarbeidets art og arbeidsbelastning for sjåførene er uten betydning for sammenligningen. Disse ulempene er hensyntatt ved plassering av pauser, gjennom grensene for arbeidstid som er fastsatt i arbeidsmiljøloven, og gjennom regler om kjøre- og hviletid.
- (45) Sakkyndige erklæringer er uten betydning for sammenligning av arbeidsordningene. Rapporten fra det svenske vei- og transportforskningsinstituttet VTI (VTI-rapport 830, 2014) gir under enhver omstendighet ikke grunnlag for å hevde at belastningene ved sjåførerarbeidet taler for nedsettelse av arbeidstiden.
- (46) Vurderingen av om ordningen er sammenlignbar, må bygge på objektive kriterier. En turnusordning er en sammenlignbar ordning dersom fordelingen av formiddags- og ettermiddagsskift er 50–50 og det er innslag av arbeid før kl. 06.00 og etter kl. 21.00 på tilsvarende måte som i en to-skiftordning. Turnusordningene i Nobina har ingen slike ulemper.
- (47) Ikke ethvert innslag av nattimer kan gi nedsettelse av arbeidstiden. Innslaget av nattimer avviker betydelig fra det som gjelder for en to-skiftordning. Hvorvidt innslag av arbeid før kl. 06.00 er en ulempe, må vurderes individuelt. Dette arbeidet er under enhver omstendighet kompensert økonomisk gjennom et tillegg på 25 %. Antallet vekslinger av arbeidstiden er lavt, og avhjelpes gjennom plassering av fridager. Eventuelle ulemper oppveies av lengre friperioder. De ansatte ønsker langfri og mener turnusordningene er gode.
- (48) Turnusplanene er innrettet slik at ulempene begrenses mest mulig. Det legges opp til at sjåførene skal slutte tidlig før fridager, fridager plasseres før helg, og det gis lengre friperioder. I planen for høsten 2014 er det også begrenset innslag av ettermiddagsskift.

- (49) Protokollen fra 1992 er et vesentlig avvik fra arbeidstidsbilaget, blant annet ved å se bort fra kravet til ulempe og kravet til innslag av timer før kl. 06.00 og etter kl. 21.00. Det er ingen holdepunkter for at NTF og NHO Transport har akseptert et slikt avvik, eller at LO og NHO som overordnede tariffparter har godkjent dette. NTFs rundskriv som ble utarbeidet to dager etter at protokollen var signert, bygger på at ordningen må være sammenlignbar med to-skift.
- (50) Forutsatt at protokollen fra 1992 må tolkes slik at det er tilstrekkelig at det foreligger påtropping før kl 06.00 og avtropping etter kl. 21.00, må det gjelde et minstekrav til omfang av dette arbeidet. RG-1992-403 bygger på et slikt krav. Omfanget av nattarbeid må ta utgangspunkt i antall nattimer som gjelder for en to-skiftordning med skift fra kl. 07.00 til kl. 15.00 og fra kl. 15.00 til kl. 23.00. Det vil si to timer nattarbeid om dagen i uker med ettermiddagsskift, i gjennomsnitt 5 timer nattarbeid hver uke. De seks turnusene har ikke nattimer i et omfang som gjør dem til sammenlignbare turnusordninger etter protokollen fra 1992.
- (51) Rimelighetsbetraktninger kan ikke begrunne et annet resultat. Deling av skift vil ikke være en ulempe. Alternativet til delte skift vil være at det må jobbes over to dager i stedet for i løpet av én dag, og de ansatte har kort reisetid til og fra hjemmet.
- (52) Det er nedlagt slik påstand:

«De saksøkte frifinnes.»

(53) **Arbeidsrettens merknader**

- (54) *Arbeidsretten* har i spørsmålet om turnusordningene i Nobina oppfylder vilkårene for nedsettelse av den ukentlige arbeidstid i medhold av arbeidstidsbilaget del A nr. 3 bokstav c, delt seg i et flertall og et mindretall.
- (55) Arbeidsrettens flertall, dommerne *Wahl, Sundet, Coward, Stangnes* og *Bjørndalen*, har kommet til at saksøker må få medhold i påstanden. Flertallet vil bemerke:
- (56) *Noen utgangspunkter for vurderingen*
- (57) Spørsmålet i saken er om de seks arbeidsplanene i Nobina faller inn under arbeidstidsbilaget del A punkt 1 eller punkt 3 bokstav c. Bilaget nr. 1–3 har slike bestemmelser:

«A. Fra 1. januar 1987 gjennomføres følgende arbeidstidsnedsettelse:

1. Til 37,5 timer per uke:

Dagarbeidstid

2. Til 36,5 timer per uke:

Vanlig 2-skiftarbeid som verken går lørdag aften eller i helligdagsdøgnet.

3. Til 35,5 timer per uke:

a. Arbeid som drives «hovedsakelig» om natten.

b. Døgnkontinuerlig skiftarbeid og «sammenlignbart» turnusarbeid.

c. 2-skiftarbeid og «sammenlignbart» turnusarbeid som «regelmessig» drives på søn- og/eller helligdager.

d. Arbeidstidsordninger som medfører at den enkelte må arbeide minst hver tredje søn- og/eller bevegelige helligdag.»

- (58) Arbeidstidsbilaget er en gjennomgående regulering, det vil si den er inntatt i de fleste tariffavtaler mellom LO og NHO. Bilaget oppstiller gulv og tak for arbeidstiden: Den ukentlige arbeidstiden skal være som fastsatt i arbeidstidsbilaget, hvis ikke LO og NHO har bestemt noe annet, jf. blant annet ARD-2009-1, ARD-2012-196 og ARD-2015-40.
- (59) Det er en nær sammenheng mellom arbeidstidsbilaget og arbeidsmiljølovens regler om arbeidstid, jf. redegjørelsen i ARD-2005-1 avsnitt 8–34. Når Arbeidsretten skal trekke grensen mellom de ulike grunnlagene for nedsettelse av arbeidstiden, er det naturlig å se hen til og legge betydelig vekt på de definisjoner og retningslinjer som er lagt til grunn i Skiftarbeiderutvalgets utredning inntatt i NOU 1979: 56, jf. ARD-2005-1 avsnitt 68. I tillegg til Skiftarbeiderutvalgets definisjoner må det legges vekt på de hensyn som ligger til grunn for regler om arbeidstid, herunder avveiningen mellom hensynet til produksjonen og hensynet til arbeidstakeres helse og velferd.
- (60) Arbeidstidsbilagets regler om nedsettelse av arbeidstiden bygger på en formodning om at enkelte arbeidstidsordninger (nr. 2–3) eller former for arbeid (nr. 4) er så vidt belastende at arbeidstiden skal forkortes ut over de grenser som er trukket opp i arbeidsmiljøloven kapittel 10, jf. AR-2016-10 (Idun) avsnitt 39. Innklasseringen av arbeidstidsordninger innenfor alternativene i nr. 1–3 må bygge på en vurdering av arbeidstidsordningens art og de fysiske, psykiske eller sosiale ulemper som knytter seg til ordningen.
- (61) Partene er enige om at turnusplanene i Nobina ikke omfattes av arbeidstidsbilaget del A nr. 2 om vanlig to-skiftarbeid som verken går lørdag aften eller i helligdagsdøgnet. Spørsmålet er om ordningene faller inn under nr. 1 om «dagarbeidstid» eller nr. 3 bokstav c om to-skiftarbeid og «sammenlignbart» turnusarbeid som «regelmessig» drives på søn- og/eller

helligdager. NHO er enig i at ordningene i Leirvik og Svortland oppfyller kravet til at arbeidet «regelmessig drives på søn- og/eller helligdager». Flertallet går derfor ikke inn på hvilket krav til hyppighet som ligger i dette vilkåret.

- (62) Arbeidstidsbilaget nr. 3 bokstav c omfatter to arbeidstidsordninger: «2-skiftarbeid» og «sammenlignbart turnusarbeid». Ulempene med turnusordningen må sammenlignes med ulempene ved en to-skiftordning. Et utgangspunkt for vurderingen finnes i Skiftarbeiderutvalgets definisjon av skiftarbeid, to-skiftarbeid, turnusarbeid og sammenlignbart turnusarbeid. I NOU 1979: 56 side 12 er «skiftarbeid» definert som «alle arbeidstidsordninger med ubekvem og uregelmessig arbeidstid i bedrifter og institusjoner hvor driftstiden går ut over vanlig dagtid på hverdager, på søndager og/eller på høytids- og helligdager». Utvalget definerer ikke hva som menes med «vanlig dagtid». Det sentrale er at disse arbeidsordningene har en varierende ramme for arbeidstiden, som kan begynne eller slutte før eller etter normalarbeidsdagen. Ordningen kan ha innslag av nattarbeid, men dette er ikke et absolutt krav etter utvalgets definisjon. To-skiftarbeid er i NOU 1979: 56 side 14 definert slik:

«Ordet brukes på to måter:

a) arbeidsordning der skiftlagene veksler mellom formiddags- og ettermiddagsskift etter skift- eller turnusplan,

b) skiftordning med to skiftlag som avløser hverandre og deler arbeidstiden/driftstiden mellom seg.

I motsetning til definisjonen av tre-skift og fire-skift, vil utvalget foreslå at uttrykket to-skift reserveres døgndelingen, se kontinuerlig to-skift.»

- (63) På bakgrunn av NHOs anførsler legger flertallet til grunn at den typiske to-skiftordning det skal sammenlignes med, er to-skiftordning med innslag av nattarbeid, uten at det stilles krav om at det er et kontinuerlig to-skift. Om fordelingen av arbeidstiden i to-skiftordningen vises det til flertallets merknader nedenfor.
- (64) Turnusarbeid må for å gi rett til nedsettelse av arbeidstiden være sammenlignbart med to-skiftarbeid. «Sammenlignbart turnusarbeid» er i NOU 1979: 56 side 13 definert som arbeid som «fører med seg tilsvarende ulemper (nattarbeid, søndagsarbeid, veksling mellom arbeid til forskjellige tider m.v.) som arbeid etter skiftplan kan gi». Det ligger i Skiftarbeiderutvalgets definisjon av sammenlignbart turnusarbeid at det må foretas en samlet vurdering av ulempene. Vurderingen må også se hen til at grunntrekkene ved en turnusordning skiller seg fra en to-skiftordning. I NOU 1979: 56 side 14 defineres turnusordning slik:

«Arbeidstidsordning som brukes i arbeid som varer utover vanlig dagtid hvor flere arbeidstakere eller arbeidslag avløser hverandre etter en plan som er bestemt på forhånd, og etter et system med faste avløsningstider som kan være forskjellige for arbeidstakerne. Arbeidstidsordningen følger en arbeidsplan som i en periode fra 2 opp til 52 uker gir hver arbeidstaker like mange arbeidstimer i gjennomsnitt pr. uke.

Arbeidsplanen er ikke nødvendigvis systematisk rullerende som i en skiftordning. Tilpasning til behovet for ujevn bemanning i døgnet og uken gir arbeidsperioder av ulik lengde.

Turnusarbeidere har derfor ofte flere av en type vakter enn av andre, f. eks. flere dagvakter enn nattvakter. Hver arbeidstaker har heller ikke alltid like mange av hver type vakt i løpet av turnusperioden.»

- (65) Et særtrekk ved en turnusordning er at den kan ha arbeidsperioder av ulik lengde, at arbeidstakerne ofte har flere dagvakter enn nattevakter, og at det ikke alltid er like mange av hver type vakt i turnusperioden.
- (66) NHO har vist til at forholdet mellom timer på formiddagsskift og ettermiddagsskift i en to-skiftordning vil være 50–50, og at dette må være ledetråden for vurderingen av om turnusordningen er en sammenlignbar ordning. NHO har også vist til Skiftarbeiderutvalgets eksempel i NOU 1979: 56 side 65 om den vanlige ordningen i industrien med skift som går fra kl. 07.00 til 15.00 én uke og kl. 15.00 til kl. 23.00 neste uke. Dersom avviket mellom timer slik de fordeles i en to-skiftordning og i en turnusordning, er for stort, er det ikke en sammenlignbar turnusordning. Flertallet kan ikke se at en slik fordeling av timer er et nødvendig vilkår for at en turnusordning skal være «sammenlignbar» med en to-skiftordning. Verken arbeidstidsbilaget eller Skiftarbeiderutvalget har begrenset sammenligningen til antall timer nattarbeid. Skiftarbeiderutvalget viser uttrykkelig til at vurderingen må bygge på om turnusordningen gir «tilsvarende ulemper (nattarbeid, søndagsarbeid, veksling mellom arbeid til forskjellige tider m.v.)» som en to-skiftordning. Det er en rekke kriterier som inngår i vurderingen, og utvalgets oppregning er ikke uttømmende. Arbeidstidsbilaget gir heller ikke holdepunkter for en snever ulempevurdering. En turnusordning som har færre timer nattarbeid enn en alminnelig to-skiftordning, kan ha større veksling mellom arbeid til forskjellige tider. Selv om en beregning ut fra forholdet mellom dagarbeid og nattarbeid kan gi en klar regel, kan flertallet ikke se at det er holdepunkter i arbeidstidsbilaget for en slik tilnærming.
- (67) Flertallet nevner i denne sammenhengen at arbeidstidsbilaget av 1976 hadde en annen inndeling av arbeidstidsordningene. Bilagets nr. 1 om nedsettelse av arbeidstiden til 40 timer per uke gjaldt blant annet for dagtidsarbeid, for vanlig to-skiftarbeid som verken gikk lørdag aften eller i helligdagsdøgnet, og for «turnusarbeid og andre arbeidstidsordninger som ikke går inn under 2 og 3 nedenfor», jf. ARD-2005-1 avsnitt 28. I arbeidstidsbilaget av 1986 er det ingen generell bestemmelse om turnusordninger som faller utenfor nr. 3. De

øvrige ordningene som i bilaget av 1976 var inntatt i nr. 1, er i dag inntatt dels i nr. 1 om dagarbeidstid og dels i nr. 2 om vanlig to-skiftarbeid som verken går lørdag aften eller i helligdagsdøgnet. Innplassering av turnusordninger i bilagets nr. 1–3 må derfor anvende de kriterier Skiftarbeiderutvalget viser til, i lys av den til enhver tid gjeldende kunnskap om ulemper med arbeidstidsordninger. Slike turnusordninger kan noen ganger henføres under nr. 1 og andre ganger under nr. 3.

- (68) Som NHO har påpekt, må det legges vekt på objektive forhold. I dette ligger at det er trekk ved arbeidstidsordningen som er utgangspunktet for vurderingen. Individuelle eller subjektive forhold, slik som at plasseringen legger til rette for lange friperioder, at de ansatte ønsker ordningen mv., kan i utgangspunktet ikke tillegges vekt. Flertallet viser i denne sammenheng til Skiftarbeiderutvalgets merknader i NOU 1979: 56 side 51:

«Det finnes toskiftsordninger som er en kombinasjon av formiddags- og ettermiddagsskift, ettermiddags- og nattskift eller nattskift og formiddagsskift.

Noen har hele ettermiddagsuker om gangen, andre veksler fra dag til dag.

Hittil har det alment vært antatt at toskiftsarbeiderne slipper de plagene som andre skift- og turnusarbeidere møter. ... Men både de høringene Skiftarbeiderutvalget har gjennomført, og en rekke nye undersøkelser tyder på at toskifts- og tovaktsturnusarbeidere er mer plaget av stressymptomer og fordøyelses- og psykiske problemer enn vanlige dagarbeidere.

Fravær hjemmefra, arbeid om kvelder og dårligere kontakt med familie og venner fører tydeligvis til problemer også blant denne skift- og turnusarbeidergruppen.»

- (69) Det er med andre ord de fysiske, psykiske og sosiale ulemper ved arbeidstidsordningen som må tillegges størst vekt. Økonomiske forhold vil som hovedregel ikke være av betydning, jf. AR-2016-10 (Idun) avsnitt 42.
- (70) *Betydningen av protokollen fra 1992 mellom NTF og NTL*
- (71) Partene er uenige om betydningen av en protokoll fra 2. september 1992 mellom NTF og Norske Transportbedrifters Landsforening (NTL, nå NHO Transport). Protokollen ble utarbeidet etter at Eidsivating lagmannsrett hadde avsagt dom i den såkalte Mosse-saken. Lagmannsretten kom i den saken til at skiftplaner i Moss og Omland Bilruter A/S var omfattet av arbeidsmiljøloven av 1977 § 46 nr. 3 bokstav b om nedsettelse av den ukentlige arbeidstiden til 35,5 timer. Arbeidsplanene var basert på arbeid hver sjette søndag. I arbeidsplanen begynte første skift kl. 04.55 eller kl. 05.00, og andre skift sluttet kl. 22.30. For lagmannsretten var spørsmålet om søndagsarbeid var så hyppig at det oppfylte lovens vilkår, noe retten mente var tilfellet. I protokollen mellom NTF og NTL uttales det:

«På bakgrunn av domsslutningen er partene enige om at dommen slår fast at den alminnelige arbeidstiden skal være 35,5 timer pr. uke dersom:

1. Den enkelte arbeidstakers arbeidsordning medfører fremmøte før kl. 06.00 og avtrossing etter kl. 21.00 («nattarbeid») samtidig som

2. Arbeidstidsordningen medfører regelmessig søn- og/eller helligdagsarbeid. Dommen inneholder ikke hyppighetsbegrensninger av sistnevnte regelmessighet.

Arbeidsordningen må altså inneholde regelmessig søn- og/eller helligdagsarbeid kombinert med arbeid som medfører påtrossing før kl. 06.00 og/eller avtrossing etter kl. 21.00.»

- (72) I rundskriv nr. 43/92 datert 4. september 1992 fra NTF viser forbundet til at det helt fra høsten 1986 hadde en tvist gående med NHO om forståelsen av uttrykket «regelmessig søndagsarbeid» og at NHO hevdet at dette krevde arbeid minst hver femte søndag. Dette er en henvisning til tvistetemaet i Mosse-saken, og det uttales om lagmannsrettens dom:

«Ved gjennomgang av dommen kan vi konstatere at begge rettsinstanser har lagt til grunn de samme vurderinger som forbundet, så tidlig som i 1976, la til grunn for nedsatt arbeidstid, jfr. rundskriv 37/1976.

Vi skal her redegjøre for hvilke vilkår som må være oppfylt for at nedsatt arbeidstid til 35,5 timers uke, etter bilag 1A nr. 3C og AML § 46 nr. 36, skal komme til anvendelse.

1. Arbeidet må være lagt opp som 2-skiftarbeid, eller turnusarbeid som er sammenlignbart med 2-skiftarbeid.

2. Skiftplanen må inneholde påtrossing før kl. 06.00 og avtrossing etter kl. 21.00, som en alminnelig del av arbeidet.

3. Skiftplanen må inneholde regelmessig søn- og/eller helligdagsarbeid, som en alminnelig del av arbeidet.

Som dere ser, har vi her bare redegjort for de kriterier som ligger til grunn etter den rettskraftige dommen, og alle kriteriene etter de ovennevnte tre punkter må være oppfylt for å ha retten til 35,5 timers arbeidsuke.»

- (73) Det er en forskjell mellom protokollen og rundskrivet ved at det bare er rundskrivet som uttaler at det må være en turnusordning som er sammenlignbar med en to-skiftordning. Som påpekt i rundskrivet, var bakgrunnen for tvisten for de alminnelige domstoler særlig knyttet til forståelsen av vilkåret om at arbeidet «regelmessig» måtte drives på søn- eller helligdager. På denne bakgrunn er det naturlig at protokollen ikke kommenterer vilkåret om to-skiftordning eller sammenlignbar turnusordning.
- (74) LO anfører ikke at protokollen avviker fra arbeidstidsbilaget, eller at de sentrale partene har godkjent et avvik fra bilaget. Momentene det pekes på i rundskrivet er slike som inngår i vurderingen av om det er en sammenlignbar turnusordning. Som flertallet har vært inne på foran, må ulempevurderingen bygge på forhold knyttet til arbeidstidsordningene. Protokollen og NTFs rundskriv viser samlet sett at NTF og NHO Transport legger til grunn det som følger av arbeidstidsbilaget.
- (75) I NTLs sirkulære 7/95 presiserte landsforeningen at den tidligere hadde lagt til grunn at «dersom arbeid blir utført i tidsrommet kl. 21.00–06.00, uansett hvor kortvarig dette arbeidet var, så skulle arbeidstiden være 35,5 timer dersom de øvrige forutsetninger var

tilstede». NTL var med andre ord tidligere enig med NTF i at omfanget av nattarbeid ikke var det vesentlige momentet i vurderingen av om det var en sammenlignbar turnusordning. Flertallet legger til grunn at dette er en oppsummering av hvordan arbeidstidsbilaget hadde blitt praktisert i transportsektoren frem til dette tidspunktet. NTL endret standpunkt etter at Arbeidsretten i ARD-1994-50 i en sak om hovedtariffavtalen for kommuner kom til at nattarbeidet måtte ha et visst omfang. I den saken kom Arbeidsretten til at totalt 4 ½ time nattarbeid over en periode på 12 uker ikke var tilstrekkelig. Flertallet kan ikke se at NTL ved dette har inntatt et standpunkt som støtter NHOs anførsel om at nattarbeidet må ha et visst omfang.

- (76) Protokollen og de etterfølgende rundskrivene gir etter flertallets vurdering ikke noe avgjørende bidrag til løsningen av saken, og de kan ikke oppstille en annen terskel enn det som følger av bestemmelsene i arbeidstidsbilaget. Momenter som omtales, er de samme som inngår i vurderingen etter arbeidstidsbilaget av om det er en sammenlignbar turnusordning. Flertallet vil derfor i den konkrete vurderingen ta utgangspunkt i arbeidstidsbilaget nr. 3 bokstav c om at det må være en sammenlignbar turnusordning.
- (77) *Vurderingen av de seks turnusplanene*
- (78) For detaljene i de enkelte turnusordningene vises det til oversikten i avsnitt 14 flg. Flertallet bemerker at turnusordningene i Nobina avviker fra fordelingen av ettermiddagsvakter og gjennomsnittlig antall nattimer i en to-skiftordning. På den andre siden er fordelingen av arbeidstiden og skift mer varierende enn i en to-skiftordning. Selv om innslaget av nattarbeid ikke er det samme som i en to-skiftordning, er det ikke ubetydelig.
- (79) Innslaget av delte skift i arbeidstidsordningen må etter flertallets vurdering tillegges stor vekt. Turnusordningene er i det alt vesentlige to-vaktsordninger for sjåførene, og med forholdsvis lange utstrekk. Flertallet legger også en viss vekt på at delte skift er anerkjent som en særskilt ulempe. Dette har kommet til uttrykk i protokollen fra 1992 og i Bussbransjeavtalens bestemmelser om særskilt kompensasjon for delte skift. En slik inndeling av arbeidstiden gir fravær hjemmefra og fare for dårligere kontakt med familie og venner.
- (80) I tillegg kommer at utstrekk på over 10 timer og innslag av nattarbeid fremstår som en integrert og fast del av arbeidsordningen for sjåførene. Turnusplan 1 har over seks uker 9 dager med utstrekk over 10 timer, 16 dager med oppstart før kl. 06.00 og 5 dager som slutter etter kl. 21.00. Turnusplan 2 har over seks uker 20 dager med utstrekk over

10 timer, 20 dager med oppstart før kl. 06.00 og 1 dag som slutter etter kl. 21.00.

Turnusplan 3 har over seks uker 8 dager med utstrekk over 10 timer, 12 dager med oppstart før kl. 06.00 og 5 dager som slutter etter kl. 21.00. Turnusplan 4 har over fire uker 8 dager med utstrekk over 10 timer, 8 dager med oppstart før kl. 06.00 og 5 dager som slutter etter kl. 21.00. Turnusplan 5 har over seks uker 14 dager med utstrekk over 10 timer, 8 dager med oppstart før kl. 06.00 og 6 dager som slutter etter kl. 21.00. Turnusplan 6 har over syv uker 28 dager med utstrekk over 10 timer, 20 dager med oppstart før kl. 06.00 og 3 dager som slutter etter kl. 21.00. Arbeidsplanene har store vekslinger mellom arbeidstiden innenfor den enkelte uken. Når dette ses i sammenheng med innslaget av nattarbeid, taler det samlet sett for at turnusordningene er sammenlignbare med en to-skiftordning.

- (81) Flertallet bemerker at det virker som arbeidsordningen er ønsket av de ansatte, og at bedriften utvilsomt har forsøkt å imøtekomme sjåførenes behov så langt det er mulig. Flertallet viser også til at en mulig uønsket virkning av en arbeidstidsforkortelse er at sjåførens arbeid må fordeles over flere dager. Det er imidlertid opp til de overordnede tariffparter å tilpasse arbeidstidsbilagets bestemmelser eller vurdere eventuelle unntak for arbeidstidsordninger i særskilte bransjer. Disse innvendingene kan likevel ikke begrunne at ordningen må omfattes av bilagets nr. 1 om dagarbeidstid.
- (82) Slik saken ligger an, er det ikke nødvendig å ta stilling til om turnusordninger med innslag av nattarbeid eller arbeid på søn- og helligdager kan omfattes av nr. 1 om dagarbeidstid.
- (83) Arbeidsrettens mindretall, dommerne *Solberg* og *Thuve*, har kommet til at saksøkte må frifinnes, og vil bemerke:
- (84) Arbeidstidsbilaget er bygget opp slik at jo større ulemper eller belastning en arbeidstidsordning antas å påføre en arbeidstaker, jo kortere ukentlig arbeidstid skal fastsettes. Hvis en konkret arbeidsordning ikke faller inn under alternativene i nr. 2–4 i bilaget, gjelder normalarbeidstiden. Det vil si at nr. 1 om dagarbeidstid må anvendes selv om det språklig sett kan virke fremmed å si at det er en ordning med dagarbeidstid. Dette er i så fall bare en følge av bilagets system: Dagarbeidstid etter nr. 1 er de arbeidsordninger som ikke omfattes av nr. 2–4.
- (85) En tradisjonell to-skiftsordning vil normalt bestå av faste sekvenser av formiddags- og ettermiddags-/kveldskift hvor skiftveksling ofte legges til helger for å få til tilstrekkelig hviletid i overgang fra kvelds- til formiddagsskift. Skifttidene er vanligvis fra kl. 07.00 til 15.00 og fra kl. 15.00 til 23.00, men andre skifttidspunkter benyttes også. Det vil ofte være mindre justeringer i tidspunktene, særlig i forbindelse med ukestart og ukesslutt. En slik

arbeidsplan inneholder et ikke ubetydelig antall arbeidstimer i perioden for nattid mellom kl. 21.00 til 06.00, det vil si 5 til 10 timer nattarbeid i snitt over en skiftsyklus på to uker, alt avhengig av om ettermiddags-/kveldsskiftet slutter kl. 22.00 eller kl. 23.00. Maksimal ukentlig arbeidstid i slike ordninger skal i snitt være 36,5 timer per uke, jf.

arbeidstidsbilaget del A nr. 2. Dersom en slik to-skiftplan også innebærer regelmessig søn- og/eller helligdagsarbeid, skal maksimal ukentlig arbeidstid være 35,5 timer, jf.

arbeidstidsbilaget del A nr. 3 bokstav c. NHO har i dette tilfellet ikke bestridt at kravet til arbeid på søn-/helligdager er oppfylt.

- (86) Turnusordningene i Nobina må vurderes opp mot denne typen skiftplaner. Skiftplaner kan selvsagt varieres og struktureres forskjellig avhengig av det faktiske behov, men to-skift slik det benyttes i arbeidslivet og i arbeidstidsbilaget er en relativt entydig størrelse og har visse typiske særtrekk. For å fange opp de mange måter slike ordninger kan utformes på, åpner arbeidstidsbilaget for at andre arbeidstidsordninger kan gis samme arbeidstidsreduksjon dersom de belastningsmessig kan sammenlignes med det som er typisk for to-skiftordninger.
- (87) Det må tillegges vekt at antallet timer nattarbeid i turnusplanen ikke oppfyller Arbeidstilsynets krav til sammenlignbar turnusordning. Nils Thorsrud, tidligere ansatt i Arbeidstilsynet, har forklart at ingen av de omtvistede skiftplanene vil være sammenlignbare med to-skiftplaner etter den praksis som Arbeidstilsynet har fulgt. En rent skjematisk og tidsmessig sammenligning av turnusordningene i Nobina og ordinære to-skiftplaner viser med tydelighet at strukturen og omfanget av nattarbeid ikke oppfyller kravet til en sammenlignbar ordning.
- (88) Spørsmålet er om det er andre forhold ved de omtvistede skiftplaner som tilsier at de er sammenlignbare med to-skiftplaner som er utgangspunktet for nedsettelse av arbeidstiden til 35,5 timer per uke. Dette kan være tilfellet dersom omfanget eller hyppigheten av andre ulemper likevel tilsier at turnusordningene må anses som like belastende som vanlige to-skiftplaner. Turnusplanene innebærer noen skift med oppmøte noen minutter før kl. 06.00 og avslutning etter kl. 21.00, men omfanget av den arbeidstid som ligger i nattperioden, er svært begrenset. Innslaget av søn- og helligdagsarbeid er også svært begrenset.
- (89) Saksøker har med henvisning til protokollen fra 1992 anført at det må ses bort fra kravet om at det må sammenlignes med to-skiftordninger. NTFs rundskriv sendt ut to dager etter at protokollen ble signert, viser imidlertid at partene var enige om forutsetningene og

vilkårene for arbeidstidsreduksjon, og at sammenligningen skal knyttes opp mot en to-skiftordning og de ulemper denne medfører.

- (90) En generell rimelighetsvurdering av den antatte belastning av de omtvistede planer sammenlignet med de arbeidstidsplaner som er nevnt i arbeidstidsbilaget, kan heller ikke begrunne en arbeidstidsnedsettelse til 35,5 timer per uke. Skiftplaner og arbeidstid vil alltid virke ulikt avhengig av individuelle forhold og personlige preferanser. Rimelighetsbetraktninger kan ikke begrunne at planene i Leirvik og Svortland skal gis en større arbeidstidskompensasjon enn en tradisjonell to-skiftplan uten innslag av søn- og helligdagsarbeid.
- (91) Skiftplanene er satt opp i samarbeid med de tillitsvalgte, og det er lagt vekt på de ansattes ønske om langfri, konsentrering av arbeidstid og færre delte skift. Samtidig er det ikke mulig for Nobina å fjerne delte skift uten at det fører til at skiftene må fordeles over flere dager. Ulempene forbundet med delte skift er for øvrig kompensert særskilt med 5000 til 7000 kroner i snitt per år. Dette taler samlet sett for at ulempene ved turnusordningene i Nobina ikke er sammenlignbare med to-skiftordninger som omfattes av arbeidstidsbilaget del A nr. 3 bokstav c.
- (92) Ut fra flertallets syn må LO få medhold i påstanden om at turnusplanene 12001, 12101 og 12003 ved Nobinas virksomhet i Leirvik og Svortland omfattes av arbeidstidsbilaget del A nr. 3 bokstav c. NHO har ikke innvendinger til påstanden om fastsettelsesdom for etterbetalingsplikt, og også denne påstanden blir å ta til følge.
- (93) Dommen er avsagt med slik dissens som fremgår foran.

SLUTNING

Turnusordningene oppfyller vilkårene for 35,5 timers uke i Bussbransjeavtalen 2014–2016 bilag 1 Del A nr. 3 bokstav c.

Nobina Norge AS er forpliktet til å etterbetale lønn i tråd med påstandens punkt 1.

Jakob Wahl
(sign.)

Tron Løkken Sundet
(sign.)

Kirsti Coward
(sign.)

Tove Stangnes
(sign.)

Terje Solberg
(sign.)

Kjell Bjørndalen
(sign.)

Axel Thuve
(sign.)

Rett utskrift bekreftes: